

sharoitida yosh hayvonlarni keng piyoda hovlilarida sayr qilish uchun chiqarish kerak.

Profilaktik choralar yosh qoramollarda raxit kasalligining oldini olish veterinariya va zootexnik tadbirlarning butun majmuasini ko'zda tutadi. Avvalo, buzoqlar to'liq oziqlantirishni ta'minlashi kerak. Vitaminlar, mikro- va makroelementlarning yetishmasligi yosh hayvonlarning ratsioniga vitamin-mineral komplekslarni kiritish orqali qoplanadi.

Kaltsiy, fosfor, B, D, A va E vitaminlari hayvonlar uchun homiladorlik va og'iz suti bilan boqish zarurdir. Homilador sigirlarga bolalashning taxminiy sanasidan 4-6 hafta oldin mushak ichiga D vitamini preparati yuboriladi - 250-1000 ming XB. Sigirlarda mineral yoki D vitamini yetishmasa, birinchi oviz sutini berishda yangi tug'ilgan buzoqqa 50 ming XB D vitamini berish kerak.

Yoshlar saqlanadigan xona keng, yorug' va issiq bo'lishi kerak. Hayvonlarni nam, qorong'i xonalarda saqlashga yo'l qo'yilmaydi. Yozda va quyoshli ob-havoda yosh hayvonlar toza havoda mashq qilishlari kerak. Bahor, kuz va qishda maxsus ultrabinafsha lampalar ostida nurlanishni tashkil qilish kerak.

Xulosa. Yosh hayvonlarda raxit organizmdagi mineral almashinuvining buzilishi, shuningdek, D vitamini, kaltsiy va fosfor yetishmasligi natijasida yuzaga keladi. Bu xavfli kasallik, birinchi navbatda, boqish, buzoqlar va homilador sigirlarni saqlash normalarining buzilishi oqibatidir. O'z vaqtida davolash bilan kasal buzoqlar tezda tuzalib ketadi, og'ir holatlarda ular jiddiy asoratlardan o'lishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Бакиров Б. Хайвонларда модда алмашинувининг бузилишлари ва жигар

касаликлари // Монография. Самарқанд. -2016

2.Norboyev Q.N., Bakirov B., Eshburiyev B.M. Hayvonlarning ichki yuqumsiz kasalliklari // Darslik. Samarqand. -2020.

3.Abdolnizozov B. va Eshchanov R. Qishloq xo'jaligi hayvonlarini oziqlantirish o'quv-uslubiy qo'llanma Urganch - 2010.

4.Байматов В.Н., Адамушкин В.Е., Ханнанова А.Ф. Изменение клинико-биохимических показателей у коров при йодной недостаточности // Ветеринария. - Москва, 2006.

ATLAR GASTROFILYOZI QOZGAWTIWSHILARINA EKOLOGIYALIQ FAKTORLAR TÁSIRI

Shakilov U.N., Erimov S.F., O'ktamov A.A.

Samarqand mámleketlik veterinariya medicinasi, sharwashılıq hám
biotexnologiyalar universiteti Nókis filiali

Annotatsiya. Bul maqalada atlardıń as síńiriw sistemasında parazitlik etiwshi Gasterophilidae shańaraǵına tiyisli, miaz jara shaqırıwshı májburiy parazit

nasiykomalardıń biologiyalıq rawajlanıwına ekologiyalıq faktorlar -klimat sharayatlari, samal tezligi, ıgallıq, túrli minerallıq dárejesine iye topıraq hám shor suwdıń tásirini haqqında maǵlıwmatlar keltirilgen.

Gilt sózler. Gasterophilida, litogenez, arid, gumid, bioekologik, gastrofilyoz, abiotik hám biotik tásirler, ekologik, invaziyanıń intensivligi hamde ekstensivligi, shidamlılıǵı, migratsiya, sementlilik, ball-boniteti, inkubatsiya, metemarfoz, pupa, imago, pillorik hám bezli bólek, kardial. parazit nasiykomalar, ekologik tásirler, klimat sharayatlari, atlar parazitologiyasi, ıgallıq hám samal tásirini, biologik rawajlanıw, miaz jarasi, topıraq ham suwdıń minerallıq darejesi.

Kirisiw. Respublikamızda jılcıshılıq tarmaǵın rawajlandırıw boyınsha Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń “Ózbekstan Respublikasında jılcıshılıq hám at sportın rawajlandırıwǵa tiyisli qosımsha ilajlar tuwrısında” 2017-jıl 15-iyundaǵı PQ-3057-sanlı, “Ózbekstan Respublikasında jılcıshılıq hám at sportın jáne de rawajlandırıw ilajları tuwrısında” 18. 02. 2019 jıldıǵı PQ-4194-sanlı, 11. 03. 2021 jıldıǵı “Jılcıshılıq hám at sportın jáne de rawajlandırıw hám de zamanagóy bes gures hám polo sport túrin ǵalabalastırıw boyınsha qosımsha ilajlar tuwrısında” PQ-5024-sanlı qararlari tastıyqlanǵan.

Jılcıshılıq sharwashılıqtıń zárúrli baǵdarlarınan esaplanıp, qolǵa uyretilgeninen hám xanakilashtirilganidan keyin túrli mámleketlerde tiykarǵı transportretinde qurallı kushler quramında, awıl xojalıǵı jumıslarında paydalanılǵan bolsa, házirde shegara áskerleri hám qarawillıq xızmetinde, turizmdi rawajlandırıwda milliy brend retinde, at sportında, azıq-túlik ónimlerinen gósh hám sút alınatuǵın xojalıq tarmaqlarında paydalanıp kelinip atır [2, 1, 3, 5, 4].

Gastrofilyoz atlar ushın awır keshiwshi parazit kesellik bolıp, onıń tarqalıwı hám tásir aqibetlerin úyreniw awıl xojalıǵı, ekologiya hám átirap ortalıqtı qorgaw tarawlarında aktual máselelerden biri bolıp tabıladı. Bul kesellik, tekǵana atlardıń sawlıǵına, bálki olardıń jumıs iskerligine hám óndiriste nátiyjelilikke, jılcıshılıq penen shuǵillaniwshılardıń ekonomikalıq kórsetkishlerine unamsız tásir kórsetedi.

Klimat hám ekologiyalıq sharayatlardıń ózgeriwini parazit nasiykomalari hám olardıń rawajlanıwına tásir kórsetedi. Klimat sharayatlardaǵı ózgerisler, ıgallıq dárejesi, topıraq hám suwdıń minerallıq dárejeleri sıyaqlı ekologiyalıq faktorlar gastrofilyoz qozǵawtıwshıları biologiyalıq rawajlanıwına tuwrıdan-tuwrı tásir etedi. Sol sebepli, bul máseleni úyreniw, parazit keselliklerdi baqlaw hám atlardı parazitlerden qorgawda zárúrli áhmiyetke iye.

Bul maqala arqalı gastrofilyozdıń ekologiyalıq faktorlar menen baylanıslı táreplerin úyreniw, keselliktiń tarqalıwın jáne onıń aldın alıw ushın zárúr bolǵan sharalardı anıqlawǵa járdem beriwini kútilip atır.

Izertlew maqseti: Atlar gastrofilyozin qozǵawtıwshı parazit nasiykomalardıń biologiyalıq rawajlanıwına ekologiyalıq faktorlardıń, atap aytqanda, klimat sharayatlari, ıgallıq dárejesi, samal tezligi hám topıraq -suw minerallıǵınıń tásirini úyreniw bolıp tabıladı. Bul faktorlardı analiz qılıw arqalı parazitlerdiń shidamlılıq dárejesi hám olardıń kóbeyiwine tásir etiwshini shárt-sharayatlardı anıqlaw názerde tutılǵan. Bul maǵlıwmatlar tiykarında parazit kesellikler tarqalıwın aldın alıw hám atlardıń salamatlıǵın jaqsılaw ushın nátiyjeli profilaktika ilajların islep shıǵıw múmkin boladı..

Izertlew wazıypaları: Tómendegi wazıypalardı ústin turatúgın dep belgiledik:

-atlar gastrofilyozi qozǵawtıwshılarınıń biologiyalıq qásiyetlerin anıqlaw;
-parazit nasiykomalardıń ekologiyalıq faktorlar -klimat sharayatları, ıǵallıq, samal tezligi hám topıraq -suw minerallığı menen baylanıslı rawajlanıw procesin úyreniw;

-ekologik faktorlardıń invaziya intensivligi hám ekstensivligine qanday tásir kórsetiwın analiz qılıw ;

Izertlew materialları hám usılları: gastrofilyoz keselligi qozǵawtıwshılarınıń biologiyalıq rawajlanıwı, haywanat álemi sistematikasındagi ornın, klimat sharayatları hám samal tezliginiń tásirin úyreniw hám de Ózbekstan Respublikasında olardıń ushiraw dárejelerin analiz qılıw ushın ádebiyat dáreklerinen keń paydalanıldı.

Invaziya intensivligi hám ekstensivligini, ekologiyalıq faktorlar tasirini anıqlaw procesi Samarqand mámleket veterinariya meditsinasi, sharwashılıq hám biotexnologiyalar universiteti Nókis filialı "Veterinariya meditsinasi hám farmakologiyası" kafedrası oqıw laboratoriyalarında atqarıldı.

Zıyanlanıw dárejesin anıqlaw ushın akademik Skryabinniń (1928) "Tolıq hám tolıq bolmaǵan gelmintologiyalıq jarıw usılı" nan paydalanıldı. Bunda Shımbay rayonında 4 bas kesellik áqibetinde ólgen hám de 8 bas gósh ónimi ushın soyılǵan atlardan úlgiler alındı hám invaziya kórsetkishleri úyrenildi.

Qozǵawtıwshılardıǵa ekologiyalıq faktorlar-ıǵallıq, topıraq -suw minerallıǵınıń tásirin úyreniw maqsetinde sementlilik hám de minirallasıw ózgeshelikleri túrlishe bolǵan topıraq hám sol aymaq suwinan alınǵan úlgilerden paydalanıldı. Onıń ushın Qaraqalpaqstan Respublikasınıń Taxtakópir, Shımbay, Nókis, Turtkul rayonları qum, egin, kebirlengen turdegi jerleriniń hár birinen 2 den yaǵnıy bir rayonnan 6, jámi 24 úlgiler salınıp, sol aymaq kanalları suwinan 1 litr muǵdarda plastik ıdısqa alındı. Laboratoriyada topıraq úlgilerinen birdey muǵdarda plastik ıdısqa salınıp, oǵan 25 nusqadan as qazan hám isheklerden terip alınǵan gastrofildıń 3-basqıshlı lichinkalari inkubatsiya etilip, metemarfozga ushiraw (sharshaǵa aylanıw hám odan eki qanatlı nasiykomlardıń shıǵıwı) dárejesi úyrenildi.

Atlardıń as sińiriw sistemasınan terip alınǵan gastrofiller jaqsılap aǵın suwda juwıldı hám rayonlardan alınǵan suw úlgileri qoyılǵan kolbaǵa 50 nusqadan salınıp, temostatda 37 °C ıssı temperaturada saqlandı.

Alınǵan nátiyjeler analizi. Sharwashılıqqa zıyan keltiretuǵın barlıq nasiykomalar *Arthropoda* - buwinayaqlılar tiypine, *Tracheata* - genje tiypine (traxeya menen dem alıwshılar), *Insecta*-klasına, *Ectogntha* - (ashıq jaǵlılar yamasa haqıyqıy nasiykomalar) genje klasına, *Pterygota* - bólimine, *Diptera* - eki qanatlı nasiykomalar yamasa shıbınlar, shıbınlar gruppası, *Brachycera* - qısqa murtlılar genje gruppası, *Oestridae*-miyaz shaqırıwshı parazit shıbınlar shańaraǵı tiyisli bolıp tabıladı [6, 7, 8, 9, 10, 11].

Gastrofilyoz toq tuyaqlı (*Perissodactyla*) sút emiziwshi (*Mammalia*) haywanlar keselligi bolıp, er jetken (imogo) si shıbınǵa uqsas eki qanatlı nasiykoma bolıp, lichinkalari májburiy tárzde asqazan -ishek sistemasında miaz (grekshe "myia" - shıbın nasiykoma lichinkalariniń tiri haywan ishki yamasa sırtqı aǵzalarda

payda etetuğın ashıq nekroz oshagi) jaralardı payda etiwshi *Gastrophilidae* kishi shańarađına, *Gastrophilus* (*Leach*) áwladına tiyisli tómendegi tiykarđı kóp ushraytuğın eukariot organizmlerdi óz ishine aladı : *G. intestinalis* (*De Geer*)., *G. veterinus* (*CL.*)., *G. haemorrhoidalis* (*L.*)., *G. pecorum* (*Fabr.*)., *G. inermis* (*Br.*)., *G. nigricornis*, (*Low.*)., *G. magnicornis.*, *G. flavipes*.

Lichinkalari tiykarlanıp at, eshek, nosorog hám pillerdiń as qazanında parazitlik etedi. As qazan bókelerinıń 30 ға jaqın túri bar. Ózbekstanda atlarda parazitlik etip 6 tur bóke túrleri anıqlanđan bolıp, haywanlar as qazanın buzadı, atlar azip ketedi hám olardıń jumıs qábileti pasayedi.

Gastrofillar Holometabola - tolıq metamorfoz jolı menen tómendegishe rawajlanadı: *G. intestinalisniń* imagolari, eki qanatlı nasykoma formasında 15-20 mm uzunlıqta bolıp, reńi sarı -gúńgirt, qalıń túkler menen oralđan. Murti kelte, qanatları tınıq. Máyekleri sargısh reńde, joqarı polisinde kishi qaqpasha bar. Atlardıń as qazan bókesi imago dáwirinde atlarđa zálel jetkezbeydi. Bókelerdiń tek lichinkalari zálel jetkeredi. Urgashı bókler jazda uship júrip atlardıń erinleri, moynı, aldındı ayaq, tós hám qarın júnine 300 den 700 danege shekem máyek qóyadı. Aradan 4-5 kún ótkennen, máyeklerden lichinkalar shıđadı jáne bul lichinkalar at terisiniń kúshli qishiwin keltirip shıđaradı. At tisi menen terisin qasiwi nátiyjesinde bóke lichinkalariniń bir bólegin jutib jiberedi. As qazanğa túsken lichinkalar as qazan diywalına jabısıp alıp, bul jerde uzaq waqt (9 -10 ay) parazitlik etedi. At as qazanında lichinkalar qıslaydı hám rawajlanıp, uzunlıđı 12-20 mm ga jetedi. Olardıń denesi slindr tarizli, 13-segmentten ibarat bolıp, jup yamasa taq haldađı sheńber formasında jaylasqan tikenleri bar. Geyde 3-segmentte bir jup kishi spirkullar bar. Bunnan tısqarı, aldındı ushında bir jup ótkir, qawisli ılgıshlar bar. Barlıq segmentler, 12 hám 13-den tısqarı, diagnostik áhmiyetke iye bolđan omırtqa tekshesi qatarına iye. Báhar yamasa jaz mawsiminiń baslarında lichinkalar attıń tezegi menen jerge tusedi hám quwırshaqqa aylanadı. 25-30 kún ótkennen, quwırshaqtan jetik, qanatlı bókeler shıđadı. At as qazanında bóke lichinkalari júdá kóp (1000 -1500 danege shekem) boladı. Lichinkalar as qazan diywalını asqindirip, awir kesellikke alıp keledi hám kóbinese haywanlar nabit boladı. Gastrofilyoz jáne onıń qozđawtıwshıları jer júzinde keń tarqalđan. Gastrofilyoz menen kesellenen haywannıń ishıteyi paseyedi, geyde pútkilley jođaladı, nátiyjede atlar ozib ketedi [8, 9, 10, 11].

M. A. Sultanov, Sh. A. Azimov, N. X. Yenileyeva, B. R. Eshmirzayevlardıń mağlıwmatları boyınsha Ózbekstannıń Qashqadarya, Jizdaq hám Samarqand wálayatları atlarında 4 tur tiyisli imago hám 5 túrge tiyisli lichinkalar tabılđan (*G. intestinalis* (*De Geer*)., *G. veterinus* (*CL.*)., *G. haemorrhoidalis* (*L.*)., *G. pecorum* (*Fabr.*)., *G. inermis* (*Br.*)., *G. nigricornis*, (*Low.*)). N. X. Yenileyevaga kóre tolıq gelmintologik jarıp kóriw usılı menen tekserilgen 419 bas attıń asqazansında (60, 7 %), on eki barmaqlı ishek silekey qabatında (39, 2 %), tuwrı ishek silekey qabatında (0, 9 %) hám awız boslığında (0, 09 %) nusqaların tapqan. Sonnan as sińiriw sistemasında 5 túrdegi lichinkalar menen zıyanlanıw belgilengen bolıp, invaziya intensivligi maksimal asqazanda 1390 nusqadan, on eki barmaqlı ishekte 480 nusqadan ibarat bolđan.

Bizler tárepimizden ótkerilgen gelmintologik izertlewler nátiyjesi soni kórsetedi, izertlew alıp barılǵan 12 bas attıń barlıǵı gastrofilyoz keselliginiń 1-2 basqıshlı lichinkalar menen zıyanlanǵanlıǵı, asqazannıń kardial bólegindegi intesiv zıyanlanıw onıń bezli bólegi hám de on eki barmaqlı ishekke qaraǵanda kúshlilew ekenligi gúzetildi. Asqazannıń kardial bólegi hám de on eki barmaqlı ishekkegi miaz jaralar asqazan bezli pillorik bólegine qaraǵanda kóp bolıp, lichinkalar menen zıyanlanıw haywan jasına baylanıslı bolmaytuǵın, invaziya intensivligi 114- 2305 nusqanı quradı.

1-súwret. Toliq hám toliq bolmaǵan gelmintologiyalıq jarıw usılı menen tekseriw procesi.

At asqazanı hám on eki barmaqlı ishek silekey qabatına óziniń jup ılgıshları járdeminde bekkem jabısǵan gastrofilyozdıń 2-3 basqıshlı lichinkaları rayonlardan alınǵan suw úlgileri qoyılǵan kolbaǵa 50 nusqadan salınıp, temostatda 37 °C ıssı temperaturada saqlanganida 10 kunge shekem óziniń jasawshańlıǵın saqlawı anıqlandı.

Qozǵawtıwshınıń bioekologik qásiyetlerin anıqlawda sementlilik hám de minirallasıw ózgeshelikleri túrlishe bolǵan qum, kebirlengen, ball -boniteti orta esaplanǵan egin maydani topıraq úlgileri salınǵan plastik ıdıslardıń hár birine 25 nusqadan gastrofildıń 3-basqıshlı lichinkaları inkubatsiya etilgeninde lichinkalar kebirlengen, qattı topraqlar arasına kirey almadı, ıǵallıq dárejesi tómen sarı qum arasına kirip barıw tereńligi 3-5 sm di quraydı. Lichinkalardıń kóbisi kebirlengen, qattı topraqlarda qumga qaraǵanda tez hám kóbirek nabit boldı. Biraq imogolar uship shıǵıwı qumda 7-12 protsenti quradı. Buniń sebebi sharshaǵa aylanıw dáwiri dawirinde ıǵallıqtıń áhmiyetli ekenligin kóriwimiz mimkin. Biraq artıqsha ıǵallıq da lichinkalardıń ólimine sebep bolıwı anıqlandı.

Juwmaqlaw. Ótkerilgen ilimiy tekseriwler nátiyjeleri tiykarında tómendegishe juwmaq etiwimiz múmkin:

- Qaraqalpaqstan Respublikası Shımbay rayonında kútimlenetuǵın atlardıń 12 bası gastrofilyoz keselligine tekserilgende barlıǵın zıyanlanǵanlıǵı, invaziya intensivligi 114 nusqadan 2305 nusqaga shekem shólkemlestirip, zıyanlanıw jasqa baylanıslı emesligi anıqlandı;

- lichinkalar kebirlengen, qattı topraqlarda qumga qaraǵanda tez hám kóbirek nabit bolıwı, lichinkalar metamorfozında ıǵallıq áhmiyetli ekenligi gúzetildi;

- topıraqtıń minirallik dárejesi artıwı, quyash nurı, ıssı hawa lichinkalardıń kóplegen ólimine sebep bolatuǵın ekologiyalıq faktorlar ekenligi jazıp qoyıldı;

- joqarıdağı maǵlıwmatlar bul kesellik qozǵawtıwshıları bioekologiyası juzesinen Qaraqalpaqstan Respublikası salma klimat sharayatında ilimiy izertlewlerdi aparıwdı talap etedi.

Paydalangan ádebiyatlar .

1. АВЕЗИМБЕТОВ ШД. Биоэкологические и эпизоотологические особенности трематодозов крупного рогатого скота и овец в Республике Каракалпакстан. Автореф. дис.... канд. вет. наук. 2007. С. 24-26
2. Baymuratovich, D. A., Qurbaniyazova, G., & Avezimbetov, S. (2023). Epizootological Features Of Trypanosomiasis (Sleeping Sickness) In Camels And Horses In The Northern Regions Of The Republic Of Karakalpakstan. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 1158-1163.
3. Dosumbetovich, A. S., & Komoladdinovich, K. S. (2021). New Effective Methods of Treatment of Persistent Infertility in Cows (*Corpusluteumpersistens*). *Academicia Globe*, 2(05), 37-41.
4. Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, Seypullaev Azamat Kutlymuratovich, & Dauletbaev Nursultan Paraxat uli. Effective ways of treatment of hidden chronic endometritis in cattle in karakalpakstan. *Academicia Globe: Inderscience Research*, (2021). 2 (05), 240–244.
5. Avezimbetov Sh.D. & Taylakov, T. I. (2020). Systematics Of Paramphistomatosis, Methods Of Diagnosis, Epizootology, Pathogenesis, Origin Of The Disease And New Methods Of Treatment. *The American Journal of Veterinary Sciences and Wildlife Discovery*, 2(06), 1-6.
6. Avezimbetov Sh., Barlikbayevich E. A. Q., Allaniyazovna P. D. In the Conditions of Karakalpakstan, Sheep Fasciolosis and *Fasciola Gigantica* Were First Found in the Lungs. – 2023.
7. Xatamov, T. T., Xoliqov, A. A., & Avezimbetov, S. (2022). Forel balig ‘i jigaridan tayyorlangan “biostimvet” preparatini quyonlarning o ‘sish va ruvojlantirishiga ta’siri. *Agrobiotexnologiya va veterinariya tibbiyoti ilmiy jurnali*, 501-505.
8. Erimov Sirijiddin Farhodovich, Djumaboev Abdurasul Baxt ugli, & Son of Mirzabekov Miyirbek O‘mirbek ugli. «Quyon otodektozi»ning biomorfologik xususiyatlari, uning sistematikadagi o‘rni, laboratoriya diginozi. *Intent Research Scientific Journal*, (2023). 2 (6), 132–140.
9. Salimov B.S., Daminov A.S. *Zoologiya. Darslik*. Toshkent, 2018.
10. Erimov Sirijiddin Farkhodovich, & Norbaeva Maftuna Bakhadir qizi. Some biological features of the stage of progression of cystogony of the causative agent of dichroceliosis. *Intent Research Scientific Journal*, (2023). 2(10), 70–77.
11. Erimov Sirojiddin Farkhodovich, & Arislanbekov Ilkhambek Arislanbek o‘gli. Epizootology of orientobilgarciosis of sheep in the aralseebucht. *Intent Research Scientific Journal*, (2023). 2(10), 106–114.
- N. Dauletbaev; U. Shakilov. Changes in postnatal ontogenesis of turkeys. *Res. Jou. Ana.Inv.* 2024, 5, 1-4.
12. Bazarov, Q. K., & Shakilov, U. N. (2023). Sigirlar mastitiga mikrobiologik usulda diagnoz qo ‘yish, davolash va profilaktikasini takomillashtirish. *golden brain*, 1(11), 39-43.

13. Kamalova, A. I. The significance of echinococcosis in veterinary medicine and human life. Creative Commons Attribution 4.0 International License., (2024). 1(5), 90-95.

GASTROFILYOZ KESELLIGI QOZGAWTIWSHILARINA ANTIGELMINT DÁRI ÓNIMLERI TÁSIRI

Shakilov U.N., Erimov S.F., O'ktamov A.A.

Samarqand mámleketlik veterinariya medicinasi, sharwashılıq hám biotexnologiyalar universiteti Nókis filiali

Annotatsiya. Bul maqala atlarda gastrofilyoz keselligi jáne onıń qozgawtıwshıları haqqında zárúrli maǵlıwmatlardı óz ishine aladı.

Gastrofilyoz - atlardıń den sawlıǵına qáwip salıwshi entomoz kesellik bolıp, maqalada onıń tarqalıwı, biologiyalıq qásiyetleri hám oǵan qarsı qollanılatuǵın antigelmint dári ónimleriniń natıyjeliligi haqqındaǵı maǵlıwmatlar keltiriledi. Izertlew nátiyjeleri tiykarında bul dári ónimleriniń gastrofillarga qarsı gúresdegi áhmiyeti hám roli kórsetilgen. Bul maqalanıń nátiyjeleri gastrofilyozdı aldın alıw hám emlew ushın nátiyjeli sheshimlerdi islep shıǵıwda járdem beredi.

Gilt sózler. Gasterophilida, bioekologik, gastrofilyoz, abiotik hám biotik tásirler, ekologik, invaziyanıń intensivligi hamde ekstensivligi, shidamlılıǵı, migratsiya, metemarfoz, pupa, imago, pillorik ham bezli bólek, kardial, parazit jánlikler, ekologik tasirler, antigelmintik.

Kiriw. Gastrofilyoz keselligi veterinariya hám ekologiya tarawlarında saldamlı parazitlar máselelerinden biri esaplanıp, kesellik tiykarlanıp atlardıń as sińiriw sistemasın zálleleydi hám ulıwma jaǵdayın jamanlastıradı. Bul maqala, kesellikke qarsı qollanılatuǵın antigelmint dári ónimleriniń natıyjeliliginiń úyreniw hám bahalawǵa qaratılǵan.

Sońǵı jıllarda atlarda gastrofilyoz keselligine qarsı qollanılatuǵın antigelmint dári ónimleriniń natıyjeliligi tómenlep baratırǵanlıǵı gúzetilip atır. Bul, tiykarlanıp, parazitlerdiń bul qurallargá salıstırǵanda shıdamlılıq payda etiw hám antigelmintlerdiń tańlap tásir etiw menen baylanıslı. Ivermektin jáne onıń tuwındıları tiykarındaǵı keń tásir sheńberli antigelmint preparatlar júdá kóp islep shıǵarılıp atır hám qollanılıp atır. Biraq, olardıń hádden tıs kóp qollanıwı parazitler arasında rezistentlikti kúsheytirmekte, bul bolsa emlew nátiyjeleriniń sezilerli dárejede pasaytıredi [1, 2, 3].

Keselliklerge tuwrı kesellikti diagnoz qoyıw, onı nátiyjeli emlewdiń zárúrli shárti bolıp tabıladı. Atlarda gastrofilyoz keselligin anıqlaw bir qatar máseleler bar. Atap aytqanda, tiri haywanlarda gastrofilyoz lichinkaların anıqlawdıń IFA hám KBR usılları islep shıǵılǵan jáne bul analizlerdi ótkeriw ushın arnawlı buyımlar menen támiyinlengen laborotoriyalar bolıwı kerek. Klinikalıq diagnoz qoyıw procesi kóbinese quramalı bolıp, parazitlerdiń rawajlanıw basqıshları hám klinikalıq belgileriniń basqa kesellikler menen uqsaslıǵı sebepli anıq kesellikti diagnoz qoyıw qıyınlasadı. Bul bolsa emlewdiń natıyjeliliginiń pasaytıredi hám keselliktiń tarqalıwın